

Verksted for konseptvurdering (KVU) – tilpasset implementeringsplan

Notat fra Asle Farner revidert 18.6.2010

Hva er et verksted?

- Verksted er en *arena* for kommunikatív samhandling – i form av et arbeidsmøte eller seminar, en diskuterende befaring eller liknende.
- Det faglige *innholdet skapes av deltakerne* gjennom en organisert prosess, der hovedtrekkene er planlagt og styrt – men likevel kan tilpasses den dynamiske utvikling i arbeidet.
- En formelt utpekt og synlig *prosessleder tilrettelegger og justerer* evt. prosessen underveis, ut fra hvordan verkstedet utvikler seg..
- Arbeidsformene er tilpasset de enkelte trinn i arbeidsopplegget.
- *Det veksles mellom arbeid i plenum, grupper og individuelt.* I løpet av verkstedet vil deltakerne inngå i ulike grupper med ulik sammensetning og funksjon.
- *Inviterte deltakere bør omfatte alle typer* interesser, kompetanse, berørte aktørgrupper og lignende som er nødvendige for at saken skal bli løst eller belyst.
- *Deltakerne bør være frie og kompetente nok* til å la seg påvirke av andres argumenter og til å komme med forslag som belyser eller kan bidra til løsning.

Hvorfor verksted som arbeidsform i KVU?

Verksted som arbeidsform i slikt arbeid har flere hensikter:

- *sjekke ut* foreliggende data og analyser om behov, mål, konsepter og konsekvenser i forhold til berørte grupper/interesser, fagmiljøer og beslutningsparter
- hente inn *suppleringer og få råd* om prioriteringer
- få *innspill til nye konsepter* eller justeringer av konsepter og sjekke dem ut

Innspillene fra verkstedet skal bidra til konsulentenes frie vurdering av om alle relevante sider og konsepter er omfattet og godt nok belyst i Jernbaneverkets KVU, eller om grunnlaget bør suppleres ytterligere.

Kritisk bruk av verksted som arbeids- og kommunikasjonsform.

Et verksted kan bare erstatte brede skriftlig hørings- og innsamlingsformer hvis alle de rette *aktørene faktisk er til stede*. Verkstedets spesielle fortinn er at aktører kan respondere på hverandres innspill gjennom en *deliberativ prosess*, dvs. at man lar andres oppfatninger og vurderinger påvirke sin egen meningsdannelse. For eksempel ved at man tar opp til vurdering andre sider eller argumenter knyttet til saken enn de en i utgangspunktet var oppmerksom på selv. Alle aktørene kan dermed få en bedre innsikt i helheten og de ulike verdsett.

Verksted må sees som *et supplement til de øvrige faglige analyse- og utredningsmetoder*. Riktig bemannet, lagt opp og ledet kan det være en svært effektiv metode. I motsatt fall kan det fungere mer villedende enn veiledende og dessuten virke destruktivt inn på den pågående prosessen hvis det kan oppfattes som forsøk på manipulasjon eller avledning.

Referatet/rapporten fra verksted skal godkjennes av deltakerne i den forstand at de kan gjenkjenne/vedkjenne seg de momenter som fram på verkstedet og gå god for at de vesentlige momenter fra verkstedet er blitt synliggjort.

Dersom deltakelsen på verkstedet blir mangelfull, mister det verdien som arena for kreativ og helhetlig interessebehandling. Det samme skjer dersom en ikke greier å legge opp og lede verkstedet på en måte som **motvirker strategiske spill** og slik at en unngår låsende posisjonsforhandlinger mellom partene. Metodeverktøyet for arbeidet på slike arenaer kan hentes bla fra ”Prinsipp-forhandlinger”¹, integrasjonsforhandlinger², ”Kreativ problemløsning”³ og work-shop metodikk⁴.

Dersom verkstedet får relativt **liten og/eller skjev deltakelse**, kan manglene som derved oppstår i noen grad avbøtes ved at referat/rapport fra verkstedet sendes alle inviterte til orientering og for supplering eller kommentar. Det får liten deliberativ funksjon, men kan supplere bildet med noen nye argumenter eller momenter. Senere bruk av data fra verkstedet må **skille mellom disse høringsinnspillene og verkstedsinnspillene** på en tydelig måte.

En liten forsamling kan ofte gi mindre dynamikk i deliberasjon (færre innfallsvinkler og verdisett) og kreativitet (raskere idé-tørke). Relativt smal deltakelse bør likevel ikke brukes som argument mot det som framkom, men resultatet bør få stå som innspill fra de som faktisk deltok. Verkstedsdeltakere og øvrige inviterte bør til sist få se arrangørens samlede bruk av innspillene. Ved store endringer eller åpenbare konflikter mellom de som deltok og de som bare har deltatt i høring, vil det kunne være aktuelt å arrangere et **oppfølgende verksted**, likeledes dersom det avdekkes nye tema som bør fordypes eller videreutvikles vesentlig.

Verksted i forbindelse med ny teknologisk plattform for signalsystem (ETCS/ERTMS)?

Hovedtrekkene i metodikken som anvendes på KVVU-verksteder er utviklet med tanke på tradisjonelle vei- og jernbaneprosjekter: Nye traseer, kapasitetsforsterking på strekninger og lignende. Deltakere i slike verksteder vil være de som tilrettelegger, leverer og bruker transporttilbudet samt de som mer indirekte berøres av konsekvensene av at transportaktivitetene finner sted, både offentlige myndigheter og sivilsamfunnets organisasjoner. Problematikken knyttet til ETCS/ERTMS er på samme tid både mer avgrenset og omfattende enn disse ”tradisjonelle prosjektene”. Avgrenset ved at det dreier seg om **tekniske aspekter** ved transportsystemet som ikke synes så åpenbart aktuelt for transportbrukere og indirekte berørte, samtidig som konsekvensene av svikt i signalsystemet har meget følbare konsekvenser for alle grupper. Mer omfattende ved at temaet berører **internasjonal teknisk samordning og standardisering og berører hele jernbanenettet**. Dessuten er valg av system allerede gjort, nå dreier det seg om hvordan dette best mulig kan realiseres – dvs. valg av implementeringsstrategi.

Både når det gjelder deltakelse og arbeidsform har det derfor vært **behov for å tilpasse verkstedsopplegget** denne samtidige innsnevring og øking av perspektivet.

¹ ”R.Fischer, William Ury og Bruce Patton ”FRA NEI TIL JA – kreativ forhandlingsteknikk” – Oslo, Hjemmets bokforlag, 6.opplag 2001

² Jørn Rognes ”Forhandlinger” – Oslo, TANO A.S., 3.opplag 1999

³ Se for eksempel Harald Westhagen m.fl. ”Prosjektarbeid – Utviklings- og endringskompetanse”, Oslo, 5.utgave 2002, kap.9

⁴ Asle Farner ”Verksted som verktøy – Å planlegge og lede workshops”, Oslo, Kommuneforlaget 2008